

**ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՓԱՍՏԱԹՂԹԵՐԻ ԼԵԶՈՒՆ.
ԲԱՌԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԲԱՌԱԳՈՐԾԱԾՈՒԹՅՈՒՆ**

ՅՈՒՐԻ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ, ԱՐՄԵՆ ՄԿՐՏՅԱՆ, ԼԻԱՆԱ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Մուտք: Իրավաբանության մեջ գործում են իրավական տեքստի մեկնաբանության մի քանի եղանակներ: Դրանց մեջ կարևորագույն է համարվում իրավական տեքստի մեկնաբանության **լեզվաբանական եղանակը**, որի համաձայն՝ իրավական նորմը մեկնաբանվում է նախ և առաջ բառային ու քերականական միջոցների օգտագործմամբ: Հստակեցվում են բառի իմաստը, իրավաբանական և այլ մասնագիտական տերմինների նշանակությունը, պարզաբանվում է շաղկապների նշանակությունը, որպեսզի ճշգրտվի՝ տվյալ նորմում կապվող բոլոր բաղադրիչների, թե՛ դրանցից միայն մեկի առկայությունն է պահանջվում: Ուշադրություն է դարձվում բազմիմաստ բառերի, բայերի ժամանակաձևերի, կետադրական նշանների գործածությանը: Ուսումնասիրվում է նաև առանձին բառերի, տերմինների շարադասությունը՝ պարզելու համար, թե օրենսդիրը ինչ նպատակ է հետապնդել՝ դրանք այս կամ այն հերթականությամբ ամրագրելով: Ընդ որում, լեզվաբանական եղանակը դառնում է ելակետային իրավական մեկնաբանության մյուս՝ տրամաբանական, համակարգային, պատմաքաղաքական և մյուս եղանակների համար¹: Ըստ էության, փաստաթղթի լեզուն, դրա խոսքային որակները իրավաբանական տեքստի պարզաբանության համար դառնում են կարգավորող առաջնային գործիքներ:

Դեռևս 2002 թ. ընդունված «Իրավական ակտերի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը սահմանում էր իրավական ակտերի լեզուն պետք է լինի **ճշգրիտ, հստակ և մատչելի**²: Հետագա տասնամյակում օրենքը փոփոխվել է: 2018 թ. ընդունված և ներկայումս գործող «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքում նշված կետը դուրս է մղվել³: Անկախ այս հանգամանքից՝ իրավաբանական տեքստի համար **ճշգրտությունը, հստակությունն ու մատչելիությունը** միշտ էլ պարտադիր որակներ են. խոսքի այս տեսակը պետք է հասկանալի լի-

¹ Այս մասին մանրամասն տե՛ս **Григорьев А. С.** Юридическая техника: учебное пособие (электронное издание). Тюмень, 2015. <https://lawbook.online/yuridicheskoy-tehniki-osnovyi-sposobyi-metodyi-tolkovaniya-normativno-67548.html>

² Տե՛ս «Իրավական ակտերի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 36-րդ հոդվածի 2-րդ մաս, ընդունվել է 2002 թվականի ապրիլի 3-ին: Ուժը կորցրել է 2018 թ. ապրիլի 7-ին (www.arlis.am/documentview.aspx?docID=90941):

³ Տե՛ս «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը, ընդունվել է 2018 թվականի մարտի 21-ին (www.irtek.am/views/act.aspx?aid=150549):

նի միջինից ցածր կարգ ունեցող իրավաբանին և միջինից բարձր իրավագիտակցություն ունեցող ոչ իրավաբանին: Հետևաբար իրավական գրագրության մեջ կարևոր են ոչ միայն հաղորդվող նյութի բովանդակությունը, փաստերն ու փաստարկումները, ձևավորումը, այլև շարադրելու մշակույթը, լեզվական անհրաժեշտ միջոցների ու ձևերի նպատակային ընտրությունը:

Այսպես: Խոսքի վերը նշված որակներն ունենալու համար անհրաժեշտ է **ընտրել ճիշտ բառը և այն ճիշտ գործածել:** Շատ բառեր իմանալը դեռևս բավարար պայման չէ դրանք ճիշտ ու տեղին գործածելու համար: Հարկավոր է տիրապետել բառիմաստներին, բառային զուգակցումների նրբությանը, բառի գործառական հնարավոր իրացումներին:

Տեքստի որակական հատկանիշները պահպանելու համար ընդհանրապես պետք է խուսափել ավելորդ բառերի՝ ավելորդաբանությունների գործածությունից, անճիշտ բառընտրությունից և անտեղի կրկնություններից: Այդ նպատակով անհրաժեշտ է հետևել որոշակի սկզբունքների:

1) Հրաժարվել վերաբերմունք արտահայտող բառերի անհարկի գործածությունից:

Նախ անհրաժեշտ է, որ յուրաքանչյուր բառ իր տեղին կիրառությանը ապացուցի հենց **այդտեղի հայտնվելու և այդտեղի կիրառվելու իր իրավունքը:** Այս պետք է խուսափել այնպիսի բառերի գործածությունից, որոնք ոչ միայն որևէ նոր բան չեն ավելացնում տեքստին, այլև անհարկի ծանրաբեռնում են այն:

Հայտնի է, որ կան փաստաթղթեր՝ դատական ակտ, ծանուցագիր, արձանագրություն և այլն, որոնցում պետք է պահպանել **չեզոք վերաբերմունք:** Մինչդեռ երբեմն գործածվում են բառեր, արտահայտություններ, որոնք արարքի, որոշման, եղելության, անձի և այլնի հանդեպ այդպիսի վերաբերմունք չեն ապահովում: Օրինակ՝

Հայցադիմումը արդարացիորեն չի ընդունվել վարույթ:

Նախադասությունը դատական ակտից է. խոսքը ավելի տեղին և անաչառորեն համոզիչ կլիներ առանց հաստատական վերաբերմունք արտահայտող մակբայի

Հայցադիմումը չի ընդունվել վարույթ:

Ակտի հետագա մեկնաբանությունը պիտի ցույց տա, թե որքանով էր արդարացված հայցադիմումը վարույթ չընդունելը:

Կամ՝

Տուժողը, բարեբախտաբար տեղում լինելով, կարողացել է ընդունել ապրանքի... ⇒ Տուժողը, տեղում լինելով, կարողացել է ընդունել...

Վերաբերմունքային բառերի գործածության այլ օրինակներ՝

Բողոքը բավարարելու հիմքերը իրավացիորեն բացակայում են:

Հայցվորը միանգամայն իրավաչափ կերպով իրացրել է ...իր պայմանագիրը հետ վերցնելու իրավունքը:

Հայցվորը, որը անառարկելիորեն ծանուցվել էր դատական նիստի մասին....:

Դատարանը անվերապահորեն ընդունել է այն, որ....:

Օրենսդիրն ավելի քան պարզ է սահմանում այն....:

Երբեմն մեկ նախադասության մեջ գործածվում են սուբյեկտիվ վերաբերմունք ընդգծող մեկից ավելի բառեր, ինչպես՝

Պարզ երևում է, որ գործի քննությունը ակնհայտորեն կատարվել է խիստ մակերեսային:

Այս նախադասությունը կարելի է վերաձևակերպել մի քանի տարբերակով: **Հմմտ.**

⇒ Գործի քննությունը մակերեսայնորեն է կատարվել:

⇒ Գործի քննությունը կատարվել է ոչ պատշաճ:

⇒ Կատարվել է գործի մակերեսային քննություն:

2) Հոմանշային շարքից ընտրել չեզոք համագործածական և հանրահասկանալի միավորները:

Հայտնի է, որ պաշտոնական խոսքը ինչ-որ առումով կադապարված է. պատրաստի կադապար-արտահայտություններ, քերականական կրկնվող ձևեր, հնաբան կառույցներ, որոնք նպաստում են միօրինակ, նաև վերամբարձ ոճ ձևավորելուն: Այսուհանդերձ, չպետք է անտեսվի մի հանգամանք. փաստաթղթերի մի մասը հասցեագրված է միջին ոչ իրավաբանական (նաև ոչ մասնագիտական) կրթություն ունեցող անձանց, և հնարավոր է՝ դժվար ընկալվի: Հետևաբար նախ և առաջ կարևոր է, որ տեքստը լինի ոչ միայն **ճիշտ**, այլև **մատչելի** ու **ոլորունկալ**: Միտքը պարզ ձևակերպելու համար ճիշտ կլինի ընտրել հոմանշային շարքի առաջին՝ համագործածական միավորը: Օրինակ՝

Դրանք վերաբերելի չեն ներկայացված այն գործով, որը....: Պատասխանող կողմի ներկայացրած փաստարկները վերաբերելի չեն այն գործին....:

Անշուշտ, տեղյակ ենք, որ այս բառը տարածված է իրավաբանության լեզվում, գործածվում է օրենքներում, վերջիններից թափանցում դատական ակտեր, որոշումներ: Սակայն ավելորդ չենք համարում նշել, որ **վերաբերելի** բառը արդի հայերենի բացատրական բառարաններում արձանագրված չէ⁴: Հանդիպում է միայն Ստ. Մալխասյանցի բացատրական բառարանում (1944 թ.)՝ **մեռած** նշումով⁵: Իսկ հոմանիշների բառարանում տրվում է **տե՛ս** հղումով, ինչը նշանակում է, որ հանձնարարելի և նույնիսկ ճիշտ տարբերակ չէ: Ընդ որում, բառարանում տրված **առնչակից, հարաբերական, վերաբերող** իմաստները այս դեպքում չեն պատշաճում նախադասության բովանդակությանը: Այստեղ ամենից հարմարը **վերաբերել, առնչվել** բայերից մեկն է, այսպես՝

⁴ Տե՛ս «Ժամանակակից հայոց լեզվի բացատրական բառարան», Եր., 1969, **Էդ. Աղայան**, Արդի հայերենի բացատրական բառարան, Եր., 1976:

⁵ Տե՛ս **Ստ. Մալխասեանց**, Հայերեն բացատրական բառարան, Եր., 1944:

Ղրանք չեն վերաբերում/առնչվում ներկայացված այն գործին, որը.....:

Մասնագիտական խոսքում այսպիսի բառերի գործածությունն առհասարակ արդարացվում է, եթե գործող բառային տարբերակները իմաստային առումով չեն բավարարում միտքն արտահայտելուն: Մակայն այս դեպքում առաջարկվող **վերաբերել/առնչվել** տարբերակները ունեն անհրաժեշտ իմաստներ և կարող են գործածվել **վերաբերելի** բառի փոխարեն: Բացի այդ, իրավական ակտերում թերևս տեղին չէ նաև հնացած բառերի, արտահայտությունների անհարկի գործածությունը:

Կամ՝ հաճախ է չարաշահվում **սույն, վերոգրյալ, վերոնշյալ** բառերի գործածությունը: Ճիշտ է, դրանք՝ որպես հնից եկած բառեր (հնաբանություններ), որոշ հանդիսավորություն ու պաշտոնականություն են հաղորդում խոսքին, բայց դրանց կուտակումը և անհարկի գործածությունը խոսքը դարձնում են միօրինակ ու արհեստականորեն հանդիսավոր. երկուեջանոց փաստաթղթում երբեմն հանդիպում են այդ բառերի 10-ից ավելի կիրառություններ՝ **սույն** պահանջը, **սույն** հայցը, **սույն** անձը, **սույն** պարագան, **վերոգրյալ** հանգամանքը, **վերոնշյալ** օրենքի **սույն** մեկնաբանությունը և այլն: Ավելին, սրանցից պետք է հրաժարվել հատկապես հղումներ կատարելիս: Համաձայն «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 17-րդ հոդվածի՝ «Արգելվում է կատարել՝

1) անորոշ հղումներ, մասնավորապես միևնույն ակտի այլ մասերին հղումներ կատարելիս չեն կարող առանձին կիրառվել «վերոհիշյալ», «վերոգրյալ», «նախկինում նշված», «նման», «սրանով», «նշված», «սույնում», «սույնով» բառերը»⁶:

Այսպիսի դեպքերում ճիշտ է կրկնել օրենքի անվանումը. բացառված չէ, որ դատական ակտի նկատի առնված մասում հիշատակված լինեն օրենքի մի քանի հոդվածներ, և **վերոնշյալ/սույն/վերոգրյալ** բառերը չեն կարող հստակ ցույց տալ, թե որին է հղում արվում:

Մյուս դեպքերում առավել տեղին է չեզոք և համագործածական **այս** դերանվան գործածությունը կամ հասկացության/անվան կրկնությունը: Օրինակ՝ *Հայցվորը սույն => այս պահանջով դիմում է ներկայացրել..., սույն => այս հանգամանքը նկատի չի առնվել աշխատավարձը հաշվարկելիս, նշված ՍՊԸ-ն => «XXX» ՍՊԸ-ն և այլն:*

3) Խուսափել խոսքը ծանրացնող նախդրավոր կառույցների հաճախակի գործածությունից:

Փաստաթղթի որոշ հատվածներում կարելի է դրանք փոխարինել համապատասխան հոմանշային ձևերով կամ ընդհանրապես չկիրառել, եթե այդպիսիք «ասելիք» չունեն, նոր բան չեն հավելում արդեն ասվածին: Ավելին՝ ինչպես նշվեց, օրենքն է պահանջում հրաժարվել անո-

⁶ «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը, ընդունվել է 2018 թվականի մարտի 21-ին (www.irtek.am/views/act.aspx?aid=150549):

րոշությունն առաջացնող բառերի կիրառությունից, ինչպես՝

Բ հավաստումն վերոգրյալի՝ դատարանը նշում է, որ... ⇒ Հիմնավորման/պատճառաբանական մասի X հատվածը՝ հաստատելով՝ դատարանը նշում է, որ...:

Դատարանը, հղում անելով առ այն, որ անտեսվել է պայմանագրի ժամկետը, որոշում է... ⇒ Դատարանը, հղելով/նշելով/նկատի առնելով պայմանագրի ժամկետի անտեսումը, որոշում է...:

Վերջին նախադասության մեջ կարելի է նաև նշված բայերը փոխարինել **քանի որ** շաղկապով, որը ամենից հարմար տարբերակն է: **Հմնտ.**

⇒ **Քանի որ** պայմանագրի ժամկետն անտեսվել է, դատարանը որոշում է...

Կամ՝

Դատարանը որոշում է կայացրել՝ **ի բավարարումն պահանջատերերի պահանջներին:**

⇒ Դատարանը **պահանջատերերի պահանջները բավարարելու** որոշում է կայացրել:

Իհարկե, նախդրավոր կառույցները սովորաբար նպաստում են հանդիսավոր ոճի ձևավորմանը, բայց նույն փաստաթղթում դրանց հաճախակի գործածությունը ունենում է հակառակ ազդեցությունը. նվազում է պարզ հանդիսավորությունը, ստեղծվում է անհարկի և կեղծ վերամբարձություն, շեղվում է ընթերցողի ուշադրությունը, տուժում է տեքստի արագ և ճիշտ ընկալումը:

4) Հրաժարվել ավելորդ կամ մակաբույծ բառերի կիրառությունից: Լեզվում իրականում գոյություն չունեն ավելորդ կամ մակաբույծ բառեր. դրանք այդպիսիք դառնում են խոսքաշարում անհաջող կիրառության պատճառով:

ա) Դրանք ոչինչ չեն տալիս խոսքին, անհարկի ձգձգում են ասելիքը: Ընդ որում, այդպիսի բառերի գործածությունը հնարավոր չէ կանխել որևէ կանոնի սահմանմամբ: Ստուգող լավագույն միջոցը թերևս բառի արժեքը, այսպես ասած, նախադասության մեջ ունեցած կշիռը որոշելն է: Անշուշտ, ամենից կարևորը կիրառած յուրաքանչյուր բառի նշանակության և իմաստային նրբերանգների իմացությունն է: Օրինակ՝

Դատարանը հետամուտ չի եղել այդ իրավունքը ոչ միայն տեսականորեն, այլև գործնականում ապահովելու նպատակի իրագործմանը:

Անհարկի ձգձգված՝ ճապաղ խոսք է. դժվար է ասել՝ ինչ կարևորություն կամ կշիռ ունեն **ոչ միայն տեսականորեն, այլև գործնականում, նպատակի իրագործմանը** արտահայտությունները: Պարզ է, որ դատարանի առաջնային գործառնություններից մեկն էլ հենց տեսականորեն սահմանված իրավունքը գործնականում ապահովելն է: Ընդգծված բառերի գործածությունը միանգամայն ավելորդ է: **Հմնտ.**

⇒ Դատարանը **հետամուտ չի եղել այդ իրավունքը ապահովելուն:**

Մեկ այլ տեղում կարդում ենք.

Վճարվող սուբյեկտ լինելու փաստի առկայությունը չի եղել անվիճելի:

Հայտնի իրողություն է, որ լեզվում կրկնակի ժխտումով ընդգծվում է դրական նշանակությունը: Հետևաբար **չի եղել անվիճելի** կառույցը առավել դյուրին ու հստակ կրկնավի, եթե փոխարինվի **վիճելի է եղել** համարժեք տարբերակով. դրական կառույցը ավելի է որոշարկում ասելիքը: Ավելորդ է թվում նաև **առկայություն** բառը: **Հմմտ.**

⇒ *Վճարվող սուբյեկտ լինելու փաստը վիճելի է եղել:*

Կամ *....քաղաքացու մոտ անբարեխղճության բացակայության դեպքում, նրան որպես գոյության միջոց տրված աշխատավարձը և դրան հավասարեցված վճարները....:* Տարակուսելի միտք է. տարբերեցման պատճառը **քաղաքացու մոտ անբարեխղճության բացակայություն** արտահայտություն է: Եթե «բացակայում է» անբարեխղճությունը, ապա «առկա է» բարեխղճությունը: Նաև՝ բարեխղճությունը որակական հատկանիշ է, որը, ըստ հայերեն լեզվամտածողության, անձը ունի կամ ոչ:

Հետևաբար առավել պարզ և հայերեն ձևակերպումը հետևյալն է.

⇒ Եթե քաղաքացին **բարեխիղճ է (եղել)**.... // Եթե քաղաքացին **բարեխիղճ չէ (չի եղել)**:

Ակնհայտ է, որ անհարկի ձգձգված և ռուսերեն լեզվամտածողությամբ կազմված խոսք է:

Ավելորդ բառերի գործածության այլ օրինակներ.

Հայցը **հետ է վերադարձվել**.... ⇒ Հայցը **վերադարձվել է**:

Քանիցս **անգամ** ծանուցվել է.... ⇒ **Քանիցս/Մի քանի անգամ** ծանուցվել է....:

Ներկա **դրությանը** գործի վարույթը կասեցվել է: ⇒ **Ներկայիս// Ներկայումս** գործի վարույթը կասեցվել է:

Հանձնարարվել է **նորից** վերսկսել գործի քննությունը: ⇒ Հանձնարարվել է **վերսկսել** գործի քննությունը:

Ժամկետները կրկին **անգամ** հետաձգվել են: ⇒ Ժամկետները **կրկին** հետաձգվել են:

Փաստաթուղթն **ամբողջության մեջ** վերանայման կարիք ունի: ⇒ Փաստաթուղթն **ամբողջությամբ/հիմնովին** պետք է վերանայվի: // **Անհրաժեշտ է փաստաթուղթը հիմնովին վերանայել:**

Նախագիծն **իր մեջ** վտանգ է պարունակում: ⇒ **Նախագիծը վտանգավոր է:// Վտանգավոր նախագիծ է:**

Ստեղծված իրավիճակից **դուրս գալու** էլքը: ⇒ Ստեղծված իրավիճակից **էլքը**:

Գործն **իր մեջ** ներառում է//պարունակում է մի հանգամանք, որի համաձայն.... ⇒ Գործը **ներառում է//պարունակում է** մի հանգամանք, որի համաձայն....:

Առկա էր նաև **վճարումը կատարված լինելու մասին** կտրոնը: ⇒
Առկա էր նաև (կատարված) **վճարման** կտրոնը:

Վերոնշյալը **գալիս է** ապացուցելու, որ... ⇒ Վերոնշյալը **ապացուցում է**, որ...:

Իր **ապագա** կատարելիք քայլերի մասին չի զեկուցել... ⇒ Իր **կատարելիք** քայլերի մասին չի զեկուցել:

ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքը դիմումը **դիտում է որպես** հատուկ վարույթի հարուցման հիմք: ⇒ Ըստ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի՝ դիմումը հատուկ վարույթ հարուցելու հիմք է:

բ) Ավելորդաբանությունների մեջ կան այնպիսիք, որոնք ակնհայտ ռուսաբանություններ են, հայերեն լեզվամտածողությանը՝ խորթ: Դրանք, սակայն, խոր արմատներ են ձգել մեր խոսքում, մասնավորապես պաշտոնական ոճում: Այսուհանդերձ, տարածվածությունը անպայման հիմք չէ դրանք ընդունելու և հայերենին «հարմարեցնելու» համար: Օրինակ՝ իրավական փաստաթղթերում հաճախադեպ է **...հիմքում դրել է այն հանգամանքը, որ...** կառույցը: Սա կարելի է արտահայտել մեկ բառով՝ **հիմնավորմամբ/հիմքով**: Հմմտ.

Դատարանը հայցադիմումի ընդունումը մերժելու **հիմքում դրել է այն հանգամանքը, որ** տվյալ դեպքում չի պահպանվել ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 63-րդ հոդվածի 1-ին կետի պահանջը:

Դատարանը մերժել է հայցադիմումի ընդունումը այն **հիմնավորմամբ/հիմքով**, որ տվյալ դեպքում չի պահպանվել ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 63-րդ հոդվածի 1-ին կետի պահանջը:

Կամ՝ զգալի տարածում ունեն **հարցի հետ կապված, հանդիսանալ, համարվել, կազմել, կայանալ, մասով** (մասին նշանակությամբ), **դա, բանը նրանում է, իրենից ներկայացնել** բառերի ու արտահայտությունների գործածությունները: Հմմտ.

Այդ փաստաթուղթը **հանդիսանում է** բավարար ապացույց գործը կարճելու մասով: ⇒ Այս փաստաթուղթը գործը կարճելու մասով բավարար ապացույց է:

Մյուս պահանջները **հանդիսանում են** ածանցյալ **պահանջներ**: ⇒ Մյուս պահանջները **ածանցյալ են**:

Տրված տեղեկանքի համաձայն՝ նրա աշխատավարձի ամսական չափը **կազմում է 244.000** դրամ: ⇒ .... նրա աշխատավարձի ամսական չափը **244.000** դրամ է:

Նախադեպային իրավունքը **դա** իրավաբանական **տեսանկյունից** բացատրվում է... ⇒ Նախադեպային իրավունքը իրավաբանության մեջ բացատրվում է...:

Կողմերի միջև խնդիրը **կայանում է նրանում**, որ... ⇒ Կողմերի միջև խնդիրն **այն է**, որ...:

Բողոքը վերանայելու **հետ կապված** դիմումը..., **հարցի հետ կապ-**

ված առաջարկը... ⇒ Բողոքը վերանայելու վերաբերյալ դիմումը, հարցի մասին//վերաբերյալ//առնչությամբ առաջարկը...:

Փաստաթղթային փաթեթն իր մեջ ներառում է անձը հաստատող տվյալներ... ⇒ Փաստաթղթային փաթեթը ներառում է անձը հաստատող տվյալներ:

...որը, ըստ էության, իրենից ներկայացնում է քաղաքացիաիրավական հարաբերություններից բխող պահանջ ⇒ ...որը քաղաքացիաիրավական հարաբերություններից բխող պահանջ է:

Որոշումն իրենից ներկայացնում է մի փաստաթուղթ, որում... ⇒ Որոշումը մի փաստաթուղթ է, որում...:

զ) Պետք է հիշել, որ հայերենում առարկայի հատկանիշ ցույց տվող բառերի՝ ածականների, և գործողության հատկանիշ ցույց տվող բառերի՝ մակբայների սահմանները որոշ դեպքերում հստակ առանձնացված չեն: Եթե ածականը դրվում է գործողություն ցույց տվող բառի կողքին, ապա բնորոշում է գործողության կերպը, ձևը: Ուստի **կերպով, ձևով, կարգով, բնույթի** և նման բառերի գործածությունները այս օրինակներում ավելորդ են: Ինչպես՝

Բողոք բերող/ներկայացրած անձը պատշաճ կարգով//ձևով//կերպով ծանուցվել է: ⇒ Բողոքաբերը պատշաճ ծանուցվել է:

Բողոք ներկայացրած անձը բողոքը հիմնավոր կերպով հիմնավորում է... ⇒ Բողոքաբերը բողոքը հիմնավորում է...:

Դիմումատուն գրավոր կերպով//ձևով տեղեկացվել է: ⇒ Դիմումատուն գրավոր տեղեկացվել է:

Հայցը արագ կերպով քննվել է: ⇒ Հայցը արագ(որեն) քննվել է:

Խստիվ կերպով արգելվել է մուտքը... ⇒ Խստիվ//խստորեն արգելվել է մուտքը:

Մեղադրողական բնույթի շարադրանք ⇒ Մեղադրական շարադրանք:

5) Հրաժարվել բառերի և բառակապակցությունների անհարկի կրկնությունից:

Իհարկե, կրկնությունը պաշտոնական խոսքի ճշգրտությունը ապահովող կարևոր պայմաններից է: Կարող են կրկնվել բառը, բառակապակցությունը, նախադասությունը: Բայց կան դեպքեր, երբ կրկնությունն անտեղի է, չպատճառաբանված. իմաստային կամ արտահայտչական որևէ նրբերանգ չի հավելում խոսքին, ավելին՝ ծանրացնում է այն, ձգձգում, թուլացնում խոսքի ազդեցությունը: Ստորև բերված օրինակում հայցի հակընդդեմ լինելը շեշտելու նպատակով **հակընդդեմ** բառի կրկնությունը խոսքը ակնհայտորեն դարձրել է պարզունակ

Հակընդդեմ հայցվորի կողմից ներկայացված հակընդդեմ հայցադիմումը վերադարձվել է:

⇒ Հակընդդեմ հայցվորի ներկայացրած հայցադիմումը վերադարձվել է:

Կրկնություններից խուսափելու համար կան տարբեր միջոցներ:

ա) **Կարելի է օգտվել համապատասխան դերանուններից** և կամ նույն միտքը **ձևակերպել** այլ կերպ: **Հմտ.**

Պայմանագիրը ուշադիր չկարդալու պատճառով չի տեսել նույն այդ պայմանագիրը լուծելու ժամկետը:

⇒ *....չի տեսել այն լուծելու ժամկետը:*

Մեփականատերն իրավունք ունի պահանջելու ճանաչել իր սեփականության իրավունքը, իսկ իր սեփականության իրավունքը չճանաչելու դեպքում իրավունք ունի....:

⇒ *....իսկ այն չճանաչելու դեպքում...., //....իսկ հակառակ դեպքում....:*

Փաստաթուղթը կցված է հայցադիմումին, հայցադիմումում նշվող պահանջը....:

⇒ *Փաստաթուղթը կցված է հայցադիմումին, որում/դրանում նշվող պահանջը....:*

Վերջին օրինակում դերանվան գործածությունը ոչ միայն փրկում է անհարկի կրկնությունից, այլև ստեղծում է լեզվական ավելի բարեհունչ միջավայր. **հայցադիմումում** բառակերպ ոչ միայն կանոնական չէ, այլև խիստ անբարեհունչ է, հետևաբար միանգամայն արդարացված է դրա փոխարինումը հոմանիշ կառույցով՝ **հայցադիմումի մեջ:**

բ) Կրկնվող բառը կարելի է գործածել **փոխանվանաբար**, ինչպես՝ *Նշված հատկանիշները բնութագրում էին...., իսկ մյուս հատկանիշները (← մյուսները)....:*

Ի տարբերություն նախկին քրեական օրենսգրքի՝ (← նախկինի/նախորդի) ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքը....:

Դատական ակտերում երբեմն հանդիպում են **բառագործածության սխալներ:**

ա) Բառի սխալ գործածության հիմնական պատճառներից մեկը բառիմաստը չիմանալն է կամ բառային հնարավոր գույակցումների չտիրապետելը: Օրինակ՝ **ավարտել** և **լրանալ** բառերը թեև 4-րդ նշանակությամբ մոտ իմաստներ ունեն, բայց միշտ չէ, որ կարող են միմյանց փոխարինել: **Ավարտել** նշանակում է *ավարտին հասցնել, վերջացնել: Լրանալ՝ 1. լրիվ դառնալ, ամբողջանալ, 2. որևէ ժամկետ՝ տարի և այլն իր այս կամ այն շրջանը բոլորել, 3. կատարվել, 4. վերջանալ, ավարտվել* և այլն⁷: Հետևաբար առաջինի գործածությունը երկրորդի փոխարեն երբեմն սխալ է. տարբերթերցման տեղիք է տալիս, ինչպես հետևյալ օրինակում՝ *Ժամկետը ավարտելուց հետո պայմանագիրը կորցնում է ուժը*: Հարց է ծագում՝ ո՞վ պետք է ժամկետն ավարտի. թվում է՝ խոսքը մի նոր սուբյեկտի մասին է, մինչդեռ նախադասության ենթական՝ սուբյեկտը, հենց **պայմանագիր**-ն է: Ուստի ճիշտ է՝ *Ժամկե-*

⁷ Տե՛ս նշված բառարանները:

տը **լրանալուց** հետո պայմանագիրը կորցնում է ուժը:

Բառնտրություն կատարելիս պետք է ճշգրիտ իմանալ բառի-մաստները, հնարավորինս խուսափել այնպիսի դեպքերից, երբ բազմի-մաստ բառը գործածվում է միաժամանակ իր երկու նշանակությամբ: Օրինակ՝ **հայտնվել** նշանակում է *ի հայտ գալ, երևան գալ*: Այս բայը գրեթե չի գործածվում **տեղեկություն տալ, տեղեկացնել, իրազեկել** բա-յերի կրավորական նշանակությամբ: Մինչդեռ իրավաբանական փաս-տաթղթերում երբեմն կիրառվում է հենց այս նշանակությամբ՝ հանգեց-նելով տարրնկալման: Օրինակ՝

*....հարցը պարզ է դառնում ....կայացած դատական նիստում հենց հայցվորի կողմից Դատարանին **հայտնված տեղեկություններից, որոն-ցով ըստ էության հաստատվել են....:***

Մի պահ թվում է, թե տեղեկություններն իրենք են եկել **հայտնվել** դատարանում, մինչդեռ խոսքը հայցվորի **հայտնած** տեղեկության մա-սին է: Իմաստային այս շփոթից խուսափելու համար ճիշտ կլինի հո-մանշային այլ տարբերակ ընտրել կամ օգտագործել ներգործական նա-խադասություն: Երկու դեպքում էլ նախադասությունը ենթակա է որո-շակի փոփոխության: **Հմմտ.**

⇒ *....հարցը պարզ է դարձել ...կայացած դատական նիստում հենց հայցվորի՝ Դատարանին **հայտնած/տված տեղեկություններից, որոն-ցով հաստատվել են....:***

● **Անհարկի**-ն ստեպ-ստեպ գործածվում է **անհիմն** բառի փոխա-րեն: Մինչդեռ երբեմն այդ փոխարինումը տրամաբանորեն չի արդա-րացվում: Օրինակ՝ *Դատարանը **անհարկի սահմանափակել է հայցվո-րի իրավունքը:** Հմմտ.*

⇒ *Դատարանը **անհիմն/առանց հիմնավորման սահմանափակել է հայցվորի իրավունքը:***

*Հայցվորը **անհարկի մեղադրում է ԱՊՊԱ ընկերությանը....:***

⇒ *Հայցվորը **անհիմն/առանց հիմնավորման մեղադրում է ԱՊՊԱ ընկերությանը....:***

● Տարբեր են **տեղափոխել** և **հետաձգել** բառերի իմաստները, հե-տևաբար չեն կարող գործածվել մեկը մյուսի փոխարեն: Առաջինն ունի 8 իմաստ (*տեղը փոխել, փոխադրել, բնակավայրը փոխել, ուրիշ պաշ-տոնի նշանակել, հավասարության անդամներից մեկի տեղը փոխել* և այլն), որոնցից ոչ մեկը հոմանիշ չէ **հետաձգել** բառին: Վերջինս ունի *ժամկետը փոխել սահմանվածից՝ նախատեսվածից ուշ, հետ գցել, ու-շացնել, երկարաձգել* իմաստները⁸: Հետևաբար սխալ է *Գործի քննություն-նր/նիստը **տեղափոխվել է*** արտահայտությունը:

● Դյուրին է շփոթել **վերաբերել** և **վերաբերվել** բառերը: Առաջինը նշանակում է **առնչություն ունենալ**, երկրորդը՝ **վերաբերմունք ցույց**

⁸ Տե՛ս նշված բառարանները:

տալ: Իսկ վերաբերմունք ցույց տալ, այսինքն՝ վերաբերվել կարող է միայն անձը՝ գործողություն կատարող անձը: Միայն են՝ *Ինչ վերաբերվում է դիմումի բովանդակությանը, ապա....: Ամուսնու պնդմամբ՝ ինքը միշտ էլ լավ է վերաբերել կնոջը....:* Ճիշտ են՝ *Ինչ վերաբերում է դիմումի բովանդակությանը, ապա....: Ամուսնու պնդմամբ՝ ինքը միշտ էլ լավ է վերաբերվել կնոջը....:*

• Պաշտոնական խոսքում (և այլուր) հաճախ սխալ կիրառություններ են «արձանագրում» **արդյունքում, հետևանքով, պատճառով** բառերը. **արդյունքում** բառը հանիրավի գավթում է մյուս երկուսի՝ **հետևանքով** և **պատճառով** բառերի գործածության իրավունքը: Վերջին երկուսն էլ երբեմն անտեղի փոխարինում են առաջինին:

Արդյունք բառի դիմաց բառարաններն արձանագրում են *հետևվանք, որևէ գործից բխած արգասիք, շահ, եկամուտ, օգուտ, ձեռքբերում* իմաստները: Այսինքն՝ բառի իմաստային դաշտը ակնհայտորեն դրական բովանդակություն ունի: Հետևաբար միանշանակ **սխալ են**

Վթարի արդյունքում ⇒ հետևանքով/պատճառով մահացել է 2 մարդ:

Գործը ոչ պատշաճ քննելու արդյունքում ⇒ հետևանքով անտեսվել է այդ հանգամանքը:

Պայմանագիրը ուշադիր չկարդալու արդյունքում ⇒ պատճառով չի տեսել այն լուծելու ժամկետը:

Պատահում է նաև հակառակը. **պատճառով** բառն է գործածվում **արդյունքում** բառի փոխարեն, ինչպես

Վերը նշվածի պատճառով ⇒ շնորհիվ/արդյունքում հնարավոր եղավ սեփականատիրոջ հայցը բավարարել իր օգտին:

Կարծում ենք՝ այս նախադասության համար առավել հարմար տարբերակ է հետևյալը.

Քննությունը/գործը պատշաճ վարելու արդյունքում հայցը բավարարվեց՝ հոգուտ/ի շահ....:

• Հաճախակի են **կապակցությամբ** բառի սխալ կիրառությունները **համար** բառի փոխարեն: **Կապակցությամբ** նշանակում է **առիթով** և գործածվելիս էլ կարող է փոխարինել միայն այդ բառին: Միայն է, օրինակ՝ *Գրավոր նկատողություն ստացավ մասնագիտական ոչ պատշաճ գործունեության կապակցությամբ:* Նկատողություն ստանում են ոչ թե ինչ-որ բանի առիթով կամ կապակցությամբ, այլ **ինչ-որ բանի համար** (ինչո՞ւ/ինչի՞ համար):

Այլ օրինակներ.

Գումարը վերադարձնելու կապակցությամբ ⇒ համար ապահովագրական ընկերությունը դիմում չի ստացել:

Ընտանիքը գտնվել է անապահով վիճակում, և այդ կապակցությամբ ⇒ դրա համար ՄՊԸ տնօրենն առաջարկել է դրամական որոշակի օգնություն:

Բացի այդ, կան նաև լեզվամտածողությամբ թելադրվող բառային գուգակցումներ, որոնց խախտումները արդարացված չեն: Օրինակ՝ հայերենում **կասկած ունենալ** արտահայտության հետ գուգակցվում են *որևէ բանի մասին, որևէ բանի վերաբերյալ* կապակցությունները: Հետևաբար տեղին չէ դրանց փոխարեն գործածել **կապակցությամբ** բառը: Օրինակ՝

Եթե դատարանը կասկած ունի պարտավորության չափի կապակցությամբ, ապա պարտավոր է 15-օրյա ժամկետում նիստ նշանակել այդ հարցը պարզելու կապակցությամբ: Հմմտ.

⇒ *Եթե դատարանը կասկած ունի պարտավորության չափի վերաբերյալ, ապա այդ հարցը պարզելու համար/նպատակով պարտավոր է 15-օրյա ժամկետում նիստ նշանակել:*

• Հաճախադեպ են **նկատմամբ** և **համեմատությամբ** բառերի սխալ գործածությունները: Դրանք ունեն տարբեր իմաստներ և կիրառություն. **նկատմամբ**-ը ունի *ինչ-որ մեկի/բանի հանդեպ, վերաբերյալ, վերաբերմամբ* իմաստները, **համեմատությամբ**-ը՝ *բաղդատությամբ, գուգահեռությամբ* իմաստները: Օրինակ՝

Նախորդ տարվա նկատմամբ ⇒ համեմատությամբ/համեմատ բողոքարկումների թիվը ավելացել է: Եթե նախկին պայմանագրի նկատմամբ ⇒ համեմատությամբ/համեմատ որոշ կետեր փոխվել են....

• Պաշտոնական խոսքում **դիմաց** բառը շատ է գործածվում *փոխարեն* կամ *համեմատությամբ* բառի նշանակությամբ: Դա վերածվել է, այսպես ասած, ամրապնդված սխալի: Օրինակ՝

Պետական տուրքի վճարումը հավաստող փաստաթղթերի դիմաց ⇒ փոխարեն ներկայացվել է միայն պետական տուրքը վճարելու մասին հայցվորի գրավոր դիմումը, որը բավարար պայման չէ....:

• **Ուղղությամբ, գծով** բառերը հաճախ սխալ են գործածվում՝ դրվելով *նպատակով, մասին, վերաբերյալ, համար* բառերի փոխարեն, ինչպես՝

Արտոնություն կիրառելու ուղղությամբ ⇒ համար/վերաբերյալ միջնորդություն չի ներկայացրել:

Գործը վարույթ ընդունելու ուղղությամբ ⇒ նպատակով ներկայացված հիմքերը բավարար չեն:

Վճարողների կամ վճարողների խմբերի համար պետական տուրքի գծով ⇒ վերաբերյալ արտոնություններ կարող են սահմանել միայն դատարանները:

բ) Խոսքը սխալ է կառուցվում, եթե անտեսվում են բառի կապակցական հնարավորությունները:

Բառերն ունեն կապակցական որոշ հնարավորություններ, որոնք հատկապես պաշտոնական խոսքում սահմանափակ են: Եթե մեկ այլ ոլորտում կարող է հնարավոր և անսխալ լինել հոմանշային այս կամ այն տարբերակի գործածությունը, ապա պաշտոնական խոսքում կան

ընդունված կադապարներ, լեզվական կուռ կառույցներ, որոնցում բառի ընդունված գործածության խախտումը խոսքը դարձնում է անճիշտ կամ ոչ ճշգրիտ: Օրինակ՝ **արձանագրություն ստեղծել** կապակցության մեջ սխալ է **ստեղծել**-ը. ավանդված է **արձանագրություն կազմել** կադապարը: Կամ՝ **վարույթ կատարել** (*Գործի վարույթը կատարել է հաշվի չառնելով Օրենքի...*). ընդունված և ճիշտ տարբերակ է **վարույթ իրականացնել**-ը՝ *գործի վարույթն իրականացնելիս, վարույթն իրականացվել է* և այլն:

Տարբեր են **հնարավորություն ընձեռել** և **հնարավորություն լինել** (նաև՝ **հնարավոր լինել**) բառային գուգորդումների իմաստները: **Ընձեռել**-ն ունի *մեկի ձեռքը մի բան տալ, տրամադրել, մեկի տրամադրության տակ դնել, տալ, հայթայթել* իմաստները⁹: Հետևաբար **լինել**-ը չի կարող փոխարինել նշված բային: Այսպես. դատական ակտում խոսքն այն մասին է, որ մեղադրվող կողմը հերքում է, որ խնդրո առարկա մեքենան վերանորոգված է, իսկ մեղադրողը պնդում է հակառակը: Վերջինս նշում է, որ մեքենան տեսել է վերանորոգված, ավելին՝ մեղադրվողը դրանով ուղևորներ է փոխադրել: Սակայն խիտ երթևեկությունը բողոքաբերին խանգարել է նշվածը լուսանկարել: Մտորն ներկայացնում ենք դատական ակտում ձևակերպված նախադասությունը և մեր կողմից առաջարկվող տարբերակը: **Հմնտ.**

Պատասխանողները բազմիցս տեսել են հիշյալ տաքսի մեքենան՝ վերանորոգված և սարքին, Երևանում ուղևորներ փոխադրելիս, սակայն փողոցների երթևեկությունն այնքան խիտ էր, որ ընթացքի ժամանակ հնարավորություն չի ընձեռվել նկարել այն:

⇒ *Պատասխանողները բազմիցս տեսել են հիշյալ տաքսի մեքենան՝ վերանորոգված և սարքին [վիճակում], Երևանում ուղևորներ փոխադրելիս, սակայն փողոցների երթևեկությունն այնքան խիտ էր, որ ընթացքի ժամանակ հնարավորություն չի եղել/հնարավոր չի եղել այն լուսանկարելու:*

Ճիշտը՝ **հնարավոր(ություն) չի եղել**. հակառակ դեպքում՝ հարց է ծագում՝ ով և ինչպես պետք է հնարավորություն տար:

● Երբեմն **այն հիմքով** արտահայտության կամ **քանի որ** շաղկապի փոխարեն գործածում են **նկատի առնելով**, **հաշվի առնելով**: Ընդ որում, դրանցով ձևավորված կառույցները (դերբայական դարձվածները) երբեմն քերականորեն չեն կապվում նախադասությանը: Դրանից բացի՝ խոսքի հստակության, իմաստային որոշակի շեշտադրումներ կատարելու և մի շարք այլ առումներով նախընտրելի է **այն հիմքով/քանի որ** բառերի գործածությունը: **Հմնտ.**

Սույն պահանջով գործը ենթակա է հարուցման՝ հաշվի առնելով, որ հատուկ վարույթի գործերում շահագրգռված անձանց միջև բացա-

⁹ Տե՛ս նշված բառարանները:

կայում է դատարանի քննությանը ենթակա իրավունքի մասին վեճը:

⇒ Սույն պահանջով գործը ենթակա է հարուցման **այն հիմքով**, որ հատուկ վարույթի գործերում շահագրգռված անձանց միջև բացակայում է դատարանի քննությանը ենթակա իրավունքի մասին վեճը:

Սույն դեպքում ներկայացված դիմումի համար օրենքով սահմանված չէ պետական տուրքի գումար **նկատի առնելով**, որ «Պետական տուրքի մասին» ՀՀ օրենքի 10-րդ հոդվածը հանվել է:

⇒ Սույն դեպքում ներկայացված դիմումի համար օրենքով սահմանված չէ պետական տուրքի գումար, **քանի որ** «Պետական տուրքի մասին» ՀՀ օրենքի 10-րդ հոդվածը հանվել է:

● **Կարծել/համոզմունք ունենալ/համոզված լինել/արձանագրել/եզրահանգել/հանգել** արտահայտությունների փոխարեն խիստ տարածված է **գտնել** բառի գործածությունը, ինչպես՝ *դատարանը/տուժողը/հայցվորը... գտնում է...:* Անցանկալի գուգորդում է, ռուսերենից մեխանիկական թարգմանության հետևանք: Ճիշտ են՝ *Դատարանը համոզված է/համոզմունք ունի/արձանագրում է/եզրահանգում է...:* Հայցվորը... այն կարծիքին է/ համոզված է/...:

Ցանկալի չէ նաև **ելնելով, կախված** բառաձևերը գործածել **պայմանավորված**-ի փոխարեն, ինչպես՝ *Ելնելով/կախված գործի քննության նշված հանգամանքից... ⇒ Պայմանավորված գործի քննության նշված հանգամանքով...:*

Չնայած առաջինների զգալի տարածվածությանը՝ նախընտրելի և հանձնարարելի են երկրորդները: Առաջինները օտարաբան կառույցներ են: Հայ մարդու մտածողությամբ՝ առավել տրամաբանական է գործողությունը պայմանավորել բուն հանգամանք(ներ)ով և ոչ թե դա իբրև ելակետ ունենալ գործողություն(ներ) կատարելու համար:

● **Գնալ** բառը հաճախ անհարկի գործածվում է **կատարել, անել, դիմել** բառերի փոխարեն՝

Վարորդը գնացել է վերը նշվածին՝ չնկատելով... ⇒ Վարորդն արել է վերը նշվածը՝ չնկատելով...:

Դատարանը գնացել է այդ քայլին... ⇒ Դատարանը կատարել է դա/այդ քայլը...: Դատարանը դիմել է այդ քայլին...:

Առանձին կառույցներում այդ բառի գործածությունն առհասարակ ավելորդ է, ինչպես՝

Դատարանը գնացել է այդ որոշման ընդունմանը: ⇒ Դատարանը ընդունել է այդ որոշումը:

● Սխալ է **նոր** ածականը գործածել (**որից**) **հետո, ապա** ժամանակ ցույց տվող բառերի փոխարեն: Այն **հետո** նշանակությամբ կիրառվում է խոսակցական լեզվում, ինչպես՝ *Սպասի՛ր՝ ավարտեմ, նո՛ր ասա: Ավարտեց, նոր գնաց:* Խոսքի կանոնավոր դրսևորումներում, մանավանդ պաշտոնական ոճում **նոր** բառի այսպիսի կիրառությունը **արդարացված չէ:**

Իսկ եթե **նոր**-ին հաջորդում է որևէ գոյական, ապա տարբերությունն անխուսափելի է. **նոր** ածականի հատկանշային իմաստը վերագրվում է իրենից հետո եկող գոյականին: Օրինակ՝ *Դատարանը նախ՝ պարտավոր էր հայցադիմումն ընդունել վարույթ, իրականացնել գործի քննություն, միայն նոր վեճն ըստ էության լուծող դատական ակտով իրավական գնահատական տալ:*

Նոր վեճ զուգորդումը փոխում է ամբողջ նախադասության նշանակությունը, գործողությունների տրամաբանական ընթացքը:

Ճիշտ է՝ Դատարանը նախ՝ պարտավոր էր...., ապա/որից հետո.... իրավական գնահատական տալ:

Այստեղ հատուկ անդրադառնանք «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 16-րդ հոդվածին: Օրենքի կետերից մեկը որոշ շաղկապների և բառերի կիրառության մասին սահմանում է. «Եթե նորմատիվ իրավական ակտում նշված նորմի կիրառումը պայմանավորված է «ինչպես նաև» բառերով բաժանված պայմաններով, ապա «ինչպես նաև» բառերից հետո շարադրված պայմանները համարվում են նախկին պայմանների հետ չկապված պայմաններ»¹⁰ (ընդգծ. մերն է): Այսինքն՝ **ինչպես նաև**-ը որոշ դեպքերում պետք է ընկալվի **կա՛մ...., կա՛մ** շաղկապի նշանակությամբ: Մա էպպես հակասում է բառի բառարանային իմաստին և առհասարակ հայերեն մտածողությանը. **ինչպես նաև**-ն ունի ոչ թե ներհակական (հակադրական), այլ միավորիչ-հավելական նշանակություն: Ենթադրվում է, որ ի սկզբանե սխալ է գործածվել բառը, ուստի և տասնյակ օրենքներ ու հոդվածներ փոփոխության չենթարկելու համար միայն իրավաբանական գրագրության մեջ կիրառելու նպատակով այսպիսի որոշում է կայացվել: Այսուհանդերձ, որոշումը արտառոց է, բառը հակառակ կամ մի նոր նշանակությամբ ընկալելու «պարտադրանքը»՝ չարդարացված:

Ամփոփենք: Իրավական առավել կայացած համակարգեր ունեցող երկրներում արդարադատություն իրականացնող գերագույն ատյանները կարևոր գործոն են համարում օրենքի **հստակ և ճշգրիտ լեզուն**: ԱՄՆ Գերագույն դատարանը սահմանում է. «Օրենքի մեկնաբանումը մենք սկսում ենք՝ համաձայն օրենսդրական կառուցակարգի այն հայտնի կանոնի, որ օրենքի մեկնաբանության ելակետը հենց օրենքի լեզուն է: Եթե այդ լեզուն բավականաչափ հստակ է, և օրենսդրի նպատակը պարզ երևում է օրենքից, ապա օրենքի տառին համապատասխանող այդ մեկնաբանությունը համարվում է վերջնական: ....Դատարանը առաջին հերթին պետք է ենթադրի, որ օրենսդիր մարմինը սահմանել է օրենքով այն, ինչ ինքն իրականում նկատի ունի....»¹¹: Մեկ այլ

¹⁰ <http://www.irtek.am/views/act.aspx?aid=150549>

¹¹ Consumer Product Safety Commission et al. v. GTE Sylvania, Inc. et al., 447 U.S. 102 (1980), Connecticut Nat'l Bank v. Germain, 112 S. Ct. 1146, 1149 (1992) (https://en.wikipedia.org/wiki/Statutory_interpretation)

տեղ կարդում ենք. «Երբ օրենքի լեզուն պարզ է, երկիմաստ չէ, ապա մեկնաբանման այլ կառուցակարգերի անհրաժեշտություն չկա. այն մեկնաբանվում է բառացիորեն: Օրենքը միանշանակ չէ միայն այն դեպքում, երբ այն կարող է միաժամանակ ողջամտորեն տարբեր կերպ մեկնաբանվել, այսինքն՝ ձևակերպված է ոչ հստակ»¹²:

Անշուշտ, ՀՀ դատական ակտերը, դրանց կառուցվածքը տասնամյակների ընթացքում անընդհատ հղկվել են: Դրանց լեզուն նույնպես որոշակի մշակման ուղի է անցել: Այսուհանդերձ, դատական ակտերի լեզվի բարենորոգումը թերևս ենթադրում է տևական ընթացք, և քննարկված լեզվական իրողությունները դեռևս մնում են փաստաթղթերին բնորոշ թերություններ: Հասկանալի է, որ փաստաթղթի լեզուն հնարավորինս անթերի պետք է լինի նախ ի շահ իրավական մեկնաբանության ու համակարգի անխոցելիության: Ուստի իրավական ակտեր կազմելիս **ցանկալի է ա)** հրաժարվել բառերի անսպասելի և յուրօրինակ զուգորդումներից, **բ)** հրաժարվել փաստաթղթից փաստաթուղթ ավանդաբար փոխանցվող օտարաբան կառույցներից, **գ)** պահպանել շարադրանքի հանդիսավոր ոճը, բայց միննույն ժամանակ կառուցել պարզ, մատչելի խոսք, **դ)** ճշտել գործածվող բառի բոլոր հնարավոր իմաստներն ու նրբիմաստները, **ե)** հաճախ օգտվել հայերենի, հատկապես ժամանակակից հայոց լեզվի բառարաններից, ուղեցույցներից:

Բանալի բառեր - խոսքի հստակություն, մատչելիություն, բառնորոշություն, ավելորդաբանություն, նախդրավոր կառույցներ, խոսքի չեզոքություն, օտարաբան կառույցներ, բառի կապակցելիություն

ЮРИЙ АВЕТИСЯН, АРСЕН МКРТЧЯН, ЛИАНА САРГСЯН – Язык юридических документов: выбор слов и словоупотребление. – В статье рассматриваются особенности отбора слов и словоупотребления в юридических документах. Для правильного восприятия и доступности высказывания необходимо подобрать точное слово и правильно его употребить. Для этого нужно хорошо знать значения слов, уметь сочетать их между собой. Чтобы составить правовой акт, требуется: 1) отказаться от слов, вызывающих неожиданные и ненужные ассоциации; 2) отказаться от привычно переходящих из документа в документ иноязычных конструкций; 3) сохранять официальный стиль изложения, при этом изъясняться ясно и доходчиво; 4) уточнить все возможные значения употребляемых слов; 5) почаще использовать словари и справочники современного армянского языка.

Ключевые слова: ясность речи, доступность, выбор слов, многословие, нейтральность изложения, иноязычные конструкции, связность речи

¹² **Farrell v. Farrell**, 365 Ark. 465, 231 S.W.3d 619. (2006) (https://en.wikipedia.org/wiki/Statutory_interpretation)

YURI AVETISYAN, ARSEN MKRTCHYAN, LIANA SARGSYAN –
Language of Legal Documents: Word Choice and Word Use. – The article examines the peculiarities of the use of vocabulary and word choice in legal documents. For the accuracy and intelligibility of speech, it is necessary that one should choose the right word and use it correctly, comprehend the meanings of words, the subtleties of collocations, the possible functional realizations of words. Thus, when compiling legal acts, one should a) avoid using unexpected and peculiar collocations; b) avoid strange structures passing from document to document; c) preserve the solemn style of writing, but at the same time, the intelligibility; d) find out all the possible meanings and subtleties of the words used; e) often use Armenian dictionaries and reference books, especially those in Modern Armenian.

Key Words: *clarity of speech, intelligibility, word choice, redundancy, prepositional structures, neutrality of speech, strange structures, collocability*

Ներկայացվել է՝ 11.02.2019, գրախոսվել է՝ 04.03.2019, ընդունվել է տպագրության՝
07.03.2019